

Gospodar in gospodinja

LETO 1942-XX

25. FEBRUARJA

STEV. 9

Denar v pametne namene

Zadnja dva stavka v članku »Več plodne zemlje«, ki je izšel v prejšnji številki Gospodarja in gospodinje, sta dala povod za tole, kar hočem zdaj kmetiskim ljudem povedati. Stavka se glasila: »Denar lahko menja svojo vrednost, plodna zemlja pa nikoli. Bolj koristno sploh ni mogoče obrniti današnji dan svojega denarja.«

Nočem reči, da je v sedanjem času na kmetih denarja na pretek, vendar bo vsak resnicoljuben človek moral pritrčiti, da ga je vendarle razmeroma več ko ponavadi. Saj ponavadi ga je bilo malo ali pa včasih tudi nič. Danes so se pa časi močno obrnili: vsak, tudi doslej najbolj zapostavljeni pridelek, se dobro proda. Trebušasti nahrbtniki in polne canje, ki romajo dan za dnem s kmetov v mesta, so očitne priče, da se po eni strani pretakajo živežne potrebščine iz vasi v mesta, po drugi pa lepi denarci iz mest na deželo. To se ne da utajiti. Od srca privoščimo kmetiskim ljudem, da so po dolgih letih gospodarskih težav in kriz vendarle prišli v položaj, ko lahko od proizvodov svojih pridnih rok nekaj dobijo pod palec. Odiranje in izkoriščanje revnih meščanskih slojev sicer ne odobravamo, ampak vse to obsojamo in smo tudi že ponovno na tem mestu povedali; a primernega dohodka kmetu se veselimo, ker je vseskozi zaslužen in pravičen.

Kam z denarjem? — Kakšno vprašanje, ni res! Dejali boste: povsem nepotrebno vprašanje, ker si mora kmet toliko velikih lukenj zakrpati v svojem gospodarstvu in gospodinjstvu, da je kar pregrešno spraševati, kam bi z borim denarjem, ki ga zdaj dobi. Toda vprašanje morate prav razumeti — tako razumeti, kakor ga razumem jaz. Ne sprašuj: kam z denarjem?, kot da bi ga bilo toliko, da bi ne vedeli kam z njim; pač pa sprašujem zato, ker ga je še vedno premalo, če se ozremo na celo kopico potreb na naših kmetijah.

Samo po sebi se razume, da je treba v prvi vrsti skrbeti, da ima kmetiška dru-

žina vsaj najnujnejše, kar potrebuje. Ljudje smo prvi, in za družino mora vsak najprej preskrbeti, da bo obuta, oblečena, da bo dovolj hranjena in vse drugo. Zlasti otroci, ki doraščajo in so v svojem razvoju še vsi nežni ter občutljivi, morajo imeti dovolj hrane, pa tudi primerno obleko in obutev in vse, da se zdravo razvijajo. Mislim, da bi močno napak ravnala oče in mati na kmetiji, če bi danes, ko gre vse v tako dober kup, zaradi pridobivanja denarja — torej iz pohlepa po mamonu — prikrajševala svoje lastne otroke pri prehrani. Še posebno napak bi pa gospodarili, ako bi tako »kravave« pridobljeni denar trošili za nepotrebne stvari. Kako strogo bi moral vsak pameten in pošten človek obsoditi kmetškega gospodarja ali gospodinjo, ki bi od ust družine pritrgnani denar trošila recimo za nakup raznega »modernega« pohištva, ali za nabavo kakšnih meščansko »nobel« cuaj in drugih predmetov! Kako bi pa šele do kraja obsodili kmetškega človeka, ki bi denar poganjal po grlu!

Nikarte se hudovati, če povem, da še danes pri nas preveč pije. V teh resnih in odločilnih časih bi človek mislil, da moramo vsi in vedno nositi nad rameni trezne glave že zaradi razmer, v katerih živimo. Še bolj bi pa mislil, da je smrtni greh, za težko prigarane in lastni družini v škodo pridobljene denarce preveč piti. Premnogo resnih kmetških ljudi se zaveda časov, ki v njih živimo. Tem gotovo ne veljajo nekatere besede zanje same; veljajo pa zanje v toliko, da jih opozorijo na sveto dolžnost, ugodno vplivati na one sosede (ki jih ni tako malo), ki se resnosti časa in važnosti svojih sedanjih nalog ne zavedajo dovolj. Tem bolj je dolžnost vseh treznih ljudi, spreobračati na pravo pot takšne sosede, ki preveč pijejo z zdaj pridobljenim denarjem, a družina trpi morda mraz in pomanjkanje.

Če pravim, da je v prvi vrsti treba gledati na družino in na njeno blagostanje, ne mislim pri tem, da bi bilo tre-

ba, recimo, otrokom kupovati — zdaj, ko je kaj več pod palcem — to in ono, ki ni neobhodno potrebno. Zlasti mislim na obleko in obutev, kar vse je danes zelo drago. Fantje bodo prebili tudi brez dragih mestnih škornjev in dekleta brez šolenčkov. Tudi v obleki ni treba kar brez sape drveti za mestnimi »novostmi«, ki so silno drage, pa za kmetijske razmere neprimerne in celo smešne. Za takšne stvari je denarja škoda tudi zdaj in zlasti zdaj.

Ali bi ne bilo stokrat bolj umestno in pametno — ko smo že pri družini — kaj izboljšati stanovanjske prostore, ki so nezdravi? Hodiš po vaseh in vidiš, da je vsaka druga kmetiška hiša vlažna. Vsakemu je znano, da je vlaga v stanovanju med največjimi nevarnostmi za človeko-

vo zdravje. Zlasti so vlažna stanovanja škodljiva doraščajočemu otroškemu organizmu. Marsikaj bi bilo mogoče v tem oziru popraviti in izboljšati. Ne bom tu našteval vseh možnosti, opozarjam pa vse »Domoljubove« bralce, da je o tem vprašanju obširno pisal v 1. letniku (1940) »Orača« odličien strokovnjak. Poiščite ta letnik in preberite ter preštudirajte, kaj bi se dalo napraviti v vašem primeru!

Prvo mora biti tudi v gospodarskem življenju človek, predvsem pa človek v lastni družini. Zato ne sme biti pomislekov, da se denar porabi v prvem redu za vse ono, kar ohranja in pospešuje ugoden in zdrav razvoj ljudi — članov družine. Kaj nam bodo domačije, kaj zemlja, če pa ne bo zdravega in čilega rodu, ki bi jo obdeloval in branil!

Obdelajmo vsako ped zemlje!

Slovensko časopisje in med njim tudi »Domoljub« s svojo prilogo »Gospodar in gospodinja«, se trudi, kako bi pomagalo kmetu z nasveti, ki bi mu koristili pri obdelovanju zemlje. Iz vseh teh člankov, ki jih časopisje prinaa, pa zveni le eno samo geslo »Obdelajmo vsako ped zemlje in to skrbno ter z ljubeznijo«.

Naša pokrajina je glede prehrane pasivna, to se pravi, da se sami ne moremo preživljati. Vendar imamo pri nas še dosti zemlje, ki je slabobdelana in zanemarjena. Če bi se vrgli z vso silo na delo, izboljšali kakovost zemlje in popravili stare napake, bi lahko precej izboljšali tudi vprašanje prehrane. Pa ne samo polja in travnike, tudi vrtove, in to predvsem kmetijske, moramo letos čim popolnejše obdelati, da izsilimo iz zemlje vse, kar nam more dati.

Letos pričakujemo pozno pomlad, zaradi tega bo gotovo stiska za hrano še večja. Polje nam bo dalo seve pridelke šele v poletju, dočim lahko že mesece prej uporabljamo povrtnino z vrtov, če jih bomo seveda pravilno pripravili in o pravem času posejali in obdelali.

Največkrat opazimo ravno pri kmetijskih vrtovih, kako so zanemarjeni, neoskrbovani in na katerih raste vse drugo, le potrebna zelenjava ne. Toda zdaj so nastopili drugi časi, ki nam ukazujejo, da z malomarnostjo ne bomo nikamor prišli. »Ako ti ne boš zemlje, bo zemlja tebe obdelala da si jo boš zapomnil« pravi

že naš pregovor in to po pravici. Koliko dobrih in pametnih navodil smo že čitali v »Domoljubu« glede obdelovanja in oskrbovanja zemlje in kako malo se nas je to prijelo. Seveda, če bo šlo to tako dalje, res ne moremo pričakovati, da bi postala naša pokrajina glede hrane kdaj aktivna. Vendar pa upamo, da bomo vsi spoznali potrebo časa in storili vse, da odpomoremo našemu ljudstvu.

Glede dela v kmetiskem vrtu smo že večkrat prinesli nekaj člankov v lanskem letniku, kjer je bilo poudarjeno, da je treba vrtno prst prekopati že v jeseni, da se zemlja pod vplivom vode, sonca in mraza razdrobi in razrahlja ter postane tako pripravna sprejeti prvo setev.

Čim bo eneg skopnel in se bo zemlja toliko osušila, da se ne bo več prijemala čevljev in lopate, je treba iti na delo. Če bo, da pripravimo vse potrebno za prve posevke. Za setev na prostem izberemo gredice, ki smo jih prejšnje leto dobro pripravili, da lahko pred setvijo zemljo samo pograbimo in zravnamo. Za prve posevke vzamemo navadno najzgodnejšo vrsto povrtnine, ker ta hitro raste in je vedno za mraz najmanj občutljiva. Navadno prve setve posejemo v sejalnice na prostem, da jih pozneje, ko so sadike že dovolj močne, lahko presadimo na stalno mesto. Tudi za v sejalnice uporabljamo pri zgodnjih setvah rane sorte.

Take sejalnice priredimo za kakšnim zidom, ki je obrnjen na jug, da so gredice zavarovane proti mrazu in lahko ujamemo vse sončne žarke. Prst za sejalnice naj bo dobra črnica, ki je rahla in topla. V začetku pokrivamo te gredice s starimi hišnimi okni, ali pa vsaj ponoči z deskami, da hujši mraz ne more do setev. Sejalnice zalivamo vedno z mlačno vodo, ker bi mrzla zamorila setev. Zalivamo le v dopoldanskih urah, da se zemlja do noči kolikor toliko osuši, ker bi drugače preveč zmrznila. Ko so sadike v sejalnici dovolj močne, jih presadimo na prosto.

V sejalnice posejemo poleg semena za sadike tudi nekaj povrtnine za takojšnjo uporabo. Sem spada solata rezivka in berivka. Ti dve solati zrasteta, če je vreme količkaj ugodno, silno hitro in dasta že v par tednih prvi pridelek. Pri berivki porujemo v začetku le močnejše rastline, da damo ostalim možnost in prostor za razvijanje. Šele kasneje rujemo od kraja.

Pri rezivki lahko porabimo pridelek dvakrat. Prvič porežemo liste tik nad srčkom, vendar tako, da se to ne rani.

Iz srca se kmalu razvijejo novi listi, ki jih, ko dorastejo, spet nabereemo.

V sejalnico posejemo tudi nekaj semen rdeče redkvice, ki jo posebno otroci radi jedo. Najhitrejšje zraste »zgodnji čudež«. Zelo okusna je tudi »ledena sveča«, ki napravi dolge, bele, ledeni sveči podobne redkvice.

Pri sejalnicah na prostem moramo paziti, da ne sega podtalna voda previsoko in da se tudi deževnica ne more zbirati okoli nje, ali jo celo preplavljali, ker bi se na ta način uničila vsa setev. Tudi kap od streh ali dreves ne sme biti na sejalnici. Od nje moramo odganjati kokoši, ki kaj radi brskajo po zemlji, ali pa jo primerno ogradimo. Mnogo škode napravijo tudi mački in psi, ki kopljejo in opravljajo svojo potrebo v sejalnici. Tudi plevela naj ne bo nikoli!

Konec februarja in v marcu posejemo na prosto še sledečo povrtnino: korenje, petršilj, črni koren, redkvico, čebulo in por. V sejalnici na prosto pa: rano in rdeče zelje, karfijole, ohrovt, kolerabe, zeleno in glavnatu solato ter še nekaj drugih. O tem prihodnjič.

Telovadba

K zdravju in telesni moči nam mnogo pripomore tudi telovadba.

»Delavec in kmet se dovolj natelovadita z motiko in krampom v roki,« je že marsikateri oče dejal, ko mu je sin silil v telovadno društvo. Priprost človek je še posebno nezaupen napram vsaki novotariji in zato je marsikje trdo šlo, ko je farno prosvetno društvo ustanavljalo svoj telovadni krožek. »Če človek ves teden gara in se poti, naj bi imel vsaj ob nedeljah svoj mir in počitek,« je bilo mnenje starejših ljudi.

A vsake nove stvari ne smemo takoj od začetka zavreči, ne da bi jo prej preučili in skušali doumeti. Kdor vidi v telovadbi le smešne gibe in kretnje in jo primerja cirkusu, ta se seveda ne bo tako brž sprijaznil z njo. Da si pa telovadba kljub vsem mogočim ugovorom vztrajno utira pot tudi med kmetske in delavske sloje, je dober dokaz, da ima vendarle nekaj dobrega na sebi.

Glavljni namen telovadbe je, da na plemenit način sprosti odvišne sile, ki se nabirajo v mladem človeku, po drugi strani ga pa nauči obvladovati svoje telo

in mu s tem posredno utrjuje značaj in krepi telo.

Premislimo nekoliko prvi namen, sprostitve odvišnih sil. Star človek, v katerem so že oslabele mišice, po čigar žilah se kri že počasi pretaka, večinoma ne more več razumeti otrok, ki neugnano skačejo okrog njega in so kot pravo živo erebro, ki ga ne moreš umiriti. Tisočkrat mu lahko ukaže, naj miruje in tisočkrat bo neubogljiv. Mirni so le bledečni, bolni, slabotni otroci, zdrav otrok pa bi venomer skakal, se igral in uganjal norčije. Da ga vsaj deloma obdržimo pri miru, mu moramo dati primerno delo.

Če že v otroku vse kipi in vre, koliko bolj v mladem človeku, v katerem se nabira vsa sila mladosti. Gibanje je nujno potrebno zdravju in pravilnemu razvoju telesa. Poklicno delo pa bodisi, da je to delo na polju, doma ali v tovarni, je le enostransko in zaposli le nekatere mišice. V mladem telesu je še vedno dovolj sil, ki bi se hotele na kakršen koli način sprostiti. Če jim siloma preprečimo vsako pot, bi bilo prav tako, kakor če bi hoteli docela ustaviti potoček, ki je začel

izvirati pod hribom. Nekaj časa bi morala pomagalo, potem pa bi si utrl ali drugo pot ali pa bi voda onstran jeza narasla do take višine, da bi s silo podrla vse ovire in kot hudournik prihrumela.

Prav tako je s silami v mladem človeku. Nekje si morajo utreti svojo pot in se sprostiti. Prisiliti jih k zastojem je nenaravno, in se rado maščuje z uporom, trmo in sovraštvom do dela, do svojcev, da, do vsega življenja sploh.

Kmetiška in delavska mladina mnogokrat ni prej vedela kaj početi s prostim časom, kam se dati ob nedeljah in praznikih. Sprehod po polju še ni bil v navadi, češ, tam sem že med tednom dovolj. Edina pot je torej bila — v gostilno. A koliko žalostnih koncev agostilniških zabav nam povejo naše vaške zgodovine, zlasti v vinskih krajih. Nič koliko pretepev, ubojev in umorov. Alkohol je potrgal vse brzde in hudournice sile so v mladih telesih zdvijale. Posledica — uničeno življenje. Za fante ječa, za dekleta aramota.

Ali je po tem takem boljše, da se sile v mladem človeku sprostijo na tak surov, živalski, za človeka nevreden način, kakor če se sprostijo v plemenitem tekmovanju pri telovadbi. Mlad človek se hoče uveljaviti, hoče pokazati svojo moč, si jo meriti z drugimi.

Telovadba torej ni tako nesmiselna, kot se to komu zdi. Vsak čas prinaša nekaj dobrega in če si človek želi zabave in razvedrila, zakaj se ne bi razvedril v telovadnem društvu. Naše življenje je urejeno tako, da mora imeti neke spremembe, saj nam narava sama kaže zgled s svojimi letnimi časi. Pri neprestanem delu brez vsakega razvedrila pa bi bilo življenje preveč mrko in enolično.

Po drugi strani smo rekli, se s telovadbo naučimo obvladovati svoje telo in posredno s tem si utrjujemo značaj. Mnogo vaje je na primer treba, preden se zna telo pokoriti ukazom volje, preden se na primer more telovadec na obročih dvigniti z rokami tako visoko, da napravi popoln obrat. In koliko je še drugih težjih vaj. Kdor pa s tolikim napotkom volje elavi zmago nad svojim telesom, ta bo znal tudi premagati zle sile v sebi, bo znal ukrotiti svojo jezo, zdržati roko, ne da bi udarila, zatreti trenutno željo, čije izpolnitev bi bila le v nesrečo njemu in komu drugemu. Tak se tudi ne bo dal premagati nemu naj-

večjih naših sovražnikov, alkoholu, ki je že toliko zla napravil našemu narodu. Namesto gostilne naj bi se v vsaki vaji zidale telovadnice, čitalnice in kopalnice. Če preštejemo, koliko denarja je šlo letno samo za pijačo, potem bi že davno lahko imela najmanjša vas vse to in še povrh svojo ubožnico, kjer bi reveži lahko mirno preživeli svoje zadnje dneve. A za to vse ni bilo nikoli denarja, za vino in tobak pa vedno dovolj!

Skupno z umivanjem in gibanjem na svežem zraku krepi telovadba naše telo, mu utrjuje mišice za bodoče napore, krepi pljuča. Komur ni do telovadbe v društvu, kdor za to nima prilike ali veselja, ta naj si vzame čas in telovadi doma. Vsako jutro, ko vstane, naj stopi k odprtemu oknu, naj v presledkih dviga roke navzven in navzgor ter globoko diha, teko da začuti, kako se mu vsak kotiček pljuč napolni s svežim zrakom. To vajo bi morali vsako jutro napraviti zlasti tisti, ki morajo pri svojem delu ekliučeni sedeti. Na kmetih sta to čevljar in šivilja. Prav teh dveh se najrajši prime jetika zaradi tega, ker sključeno sedenje ne da pljučom pravilno dihati. Taki ljudje bi morali porabiti svoj prosti čas za sprehode po svežem zraku. Nič manj bi jim ne koristilo ob nedeljah izlet na kako višjo goro. Hoja navkreber nas prisili, da globoko dihamo, a globoko dihanje širi in krepi pljuča. Zato so gorjanci ponavadi bolj zdravi ljudje in manj primerov jetike je med njimi, kakor pa v dolini in med meščani.

Prav posebno pa je treba paziti na otroke, da ne sede sključeni pri učenju. Ne silimo jih preveč k miru. Ko opravijo svoje šolske naloge, jim privoščimo malo igre in razvedrila na prostem. Poletijo se lahko naletajo po dvorišču, a pozimi jih pustimo, da se nasankajo in nakepajo. Sicer pa ima danes še skoraj vsaka kola svojo telovadnico, kjer skrbi, da se poleg duha razvije tudi telo, a vendar je treba tudi staršem razumevanja za otrokovo rast in pravičen razvoj.

Vino, ki odganja napetost. Deni v poldrug liter belega vina 12 gr janeža, ravno toliko stolčenega korijandra, poldrug dekagram lecnjavne korenine, ravno toliko stolčenega kohneža in rabarbare, pomarančnih olupkov. Ko je to stalo 48 ur, odlij in zamaši skrbno. Jemlji vsako jutro šlice vina nekaj časa pred zajtrkom in drugo šlice dve uri po kosilu. J

Dela na vrtu

Letošnja zima zelo ovira dela na vrtu. V februarju pripravimo vse potrebno za pomladanska vrtnarska dela. Predvsem si pripravimo dobrega semena, izdelamo načrt za obdelovanje domačega vrta, popravimo in dokupimo vrtnarsko orodje, pripravimo gnoj in kompostno zemljo za toplo grede ter pregledamo uzimljene gomolje kan, dalij ter uzimljeno zelenjavo.

Ako v januarju zaradi mraza nismo mogli pripraviti tople grede, jo uredimo takoj prve dni, ko nastopi ugodno vreme, da lahko vzgojimo nekaj rane zelenjave. Tople grede polnimo s hlevskim, najboljše s konjskim gnojem, kateremu primešamo nekoliko listja. Taka mešanica bolj počasi zgoreva in zato tudi dalj časa oddaja toploto.

Dokler rastline ne kalijo, naj bo toplo greda zaprta v slamnico in pokrovom tudi podnevi; ko pa poženejo, jo moramo vsak dan dobro zračiti. Razen tega moramo skrbeti za primerno vlago. Zato toplo grede tudi zalivamo, toda poredkoma

in samo ob jasnem, sončnem vremenu se prestano toplo vodo. Prevelika vlaga zelo škoduje, ker ohlaja zemljo in ozračje ter pospešuje razvoj glivičnih bolezní.

Zgodnje zelenjadne sadlike si lahko vzgojimo tudi brez toplih gred. V tem primeru sejemo seme v lončke. Približno 10 dni stare kalčke predenemo po 5 cm narazen v nizke zaboje, katere smo napolnili s kompostno prstjo. Zaboje denemo v toplo, svetlo sobo, pozneje jih postavimo na hladno, če je pa lepo vreme, na odprto okno in nazadnje jih presadimo v preproste hladne grede ali pa na plano.

Ako pa proti koncu meseca sneg izgine, vsejemo v zavetno lego na prosto nizek grab, korenček, petršilj, berivko, špinačo, črni koren, bob ter sadimo česen in čebulo.

S setvijo se seveda ne smemo prena-gliti, kajti zelo zgodnje setve so vselej tvegane, zlasti v mokrih in težkih tleh.

Prava oblika debla

To vprašanje smo že večkrat obravnavali, sli le mimogrede, bolj površno. Zato hočemo tej zadevi danes posvetiti ponovno nekaj razlage.

Pri nas na deželi se običajno vzgajajo sadna drevesa v visokodebelnati obliki. Povprečni kmet-sadjar si ne more natančno predstavljati, kako naj bi gojil drevje drugače. Nekdaj je pri nas bila navada, da so posvečali tudi lesu sadnega drevja večjo pozornost. Gojili so predvsem hruške-moštnice z zelo visokim debelom, do 2 m in še več, prav tako tudi češnje pa tudi jabolane, zlasti razne sladkice. Dandanes tej visoki vzgoji, razen orehov, ne posvečamo tiste pozornosti, ker izdelujejo razno pohištvo tudi iz lesa gozdnega drevja. Lahko pa rečemo, da orehi niso nikdar dovolj visoki, posebno kar se tiče višine debla. Mogoče bi to tudi držalo za moštнице in nekatere češnje, za zlahne jabolane pa to ne drži več.

Za nasade jablan po travnikih, njivah, okoli gospodarskih poslopij, ob potih in cestah, bomo v teh okoliščinah še naprej vzgajali visoke jabolane, to se pravi, da je deblo visoko najmanj 1,80 m. Visoko deblo je primerno gotovo najbolj

za razno moštno drevje in nekatere lokalne sorte, ki jih vzgajamo za domačo potrebo. Glavni pogoj pa je pri tem, da sadimo visoka drevesa najmanj 8 krat 10 m narazen, pri poljskih nasadih pa najmanj 10 krat 20 m, ali celo 10 krat 30 metrov in še več. Prva številka označuje razdaljo v vretí, druga pa vrsto od vrste. Varujmo se goščave ter gojimo rajši manjše število dreves priznanih sort po sadnem izboru, ki je določen.

Za sadjarje, ki hočejo intenzivnejše sadjariti, pa priporočamo, da vzgajajo drevje v poldebelnati obliki, to se pravi, da je višina debla le 1,20—1,50 m. Posebno za nasade, ki jih imenujemo sačne vrtove, je ta oblika veliko pripravnejša in veliko dobičkanosnejša kakor visoko drevje. Tudi to srednje debelnato drevje vzgajamo na divjakih podobno kakor visoko. Razdalja znaša 8 krat 10 m. Za njivske nasade ta oblika ne prihaja v poštev. Takšno nizko drevje je lažje obrezovati, škropiti, spravljati, sploh negovati v vseh ozirih. Nizko drevje tudi ni toliko izpostavljeno vetrovom ne v cvetju, ne v jeseni, ko je obrodilo.

Druga važna oblika drevja, katera je vsega upoštevanja vredna, pa je sadni grmiček, ki ima 60—70 cm visoko deblo. Sadne grmičke sadimo navadno 4 krat 5 metrov narazen, ampak le v zavetnih legah in v dobro obdelani zemlji, v kateri bi uspevale razne poljščine, kakor: pesa, koruza, krompir itd. ali pšenica. Ogibati pa se moramo napak, kakor: slabe podlage, da drevje ne raste prebohotno in da ga ne sadimo pregosto. Velika prednost sadnih grmičkov je v tem, da jih vzgajamo naravno, brez posebnega umetničenja. Njihovo oskrbovanje je še lažje kakor pri poldebelnatem drevju, pa naj se to nanaša na obrezovanje in škropljenje ali na razredčevanje plodov, ako je drevje preveč obrodilo, pa tudi na lažje spravlanje sadja. Na tej obliki pridelava-

mo najlepše sadje za trgovino, celo 60 do 70% in tudi več prvovrstnega sadja ter le malenkost gospodarskega. Pri visokem drevju je to razmerje v pridelku ravno narobe, to se pravi 30—40% lepega, 60—70% pa slabšega.

Najnovejšo, zelo upoštevano obliko v intenzivnem sadjarstvu pa predstavlja vretenčasti grmiček, ki je nekaka vmešana oblika med sadnim grmom in pokončnim kordonom. Sloves italijanskega sadja v zadnjih letih je pripisovati samo tej obliki. Vretenčasti grmiček pride v poštev ponajveč le za pečkarje. Važen prgoj za uspeh te oblike pa je tudi, da smo odbrali najprikladnejše sorte, na šibko rastočih podlagah, v dobrih zavetnih legah in v najskrbnejše obdelani zemlji.

Fr. K.

Katero vrsto zelenjave bomo sejali

Lansko leto je kmetijski oddelek kr. banske uprave uredil začasen izbor zelenjadnih sort za bivšo dravsko banovino. Ker pa do danes še ni izšel noben nov izbor, in ker se je ta skoraj povsod izkazal za zadovoljivega, bo gotovo primerno, da se tudi bralci »Gospodarja in gospodinje« seznanijo z njim. Gotovo je, da marsikaterih vrst ne bo mogoče dobiti, ker je kakor sem že zadnjič omenil, nemški semenski trg odrezan, vendar pa bomo vsaj polovico omenjenih sort gotovo dobili. Preden pa naročimo semena, je prav, da se vsak sam prepriča, koliko semena bo porabil in katera sorta od spodaj navedenih je že bila gojena v tistem kraju in s kakšnim uspehom.

Kapusnice

Zelje: Junijsko orjaško, Ditmarsko, Kopenhagensko, Muropoljsko, Kašelsko, Brunšviško.

Rdeče zelje: Hoko, Westfalija.

Ohrovt: Prvi sel, Železna glava, Vertres.

Brstni kapus ali popčar: Herkul.

Lístni kapus: Nizki drobnokodrasti, polvisoki.

Karfijola: Erfurtska pritlična, Snežna kepa, Laška orjaška.

Kolerabic: Praška (Dvorskega) bela, Špehovka modra.

Solatnice

Glavnata solata, pomladanske in poletne sorte: Kraljica manjnika, Ljubljanska maslenka, Bohemija, Ljubljanska ledenka, Parizarica, Braziljanka, Postrvka.

Zimske sorte: Rumena zimska maslenka, Nansen, Zimska rjavka domača.

Berivka in rezivka: Ameriška berivka, kodrasta in okroglostna berivka.

Solata vezulja štrucarica: Postrvka, Pariška rumena.

Endivija: Eskarjolka rumena, Eskarjolka zimska zelena, Bubi.

Radič: Zeleni tržaški solatnik in Temnordeči goriški.

Motovilec: Domači, Holandski širokolistni zeleni.

Špinačerice

Špinače: Virofley, Viking, Matador, Danski kralj, Eskimo, Mettejev napredek.

Novozelandska špinača. Mangold: Lukul, Srebrni.

Korenčnice in gomoljnice

Rdeča pesa: Egiptovska, Rdeča krogla. **Korenje:** Prvenec, Nanteški, Flakkeer.

Petršilj: Berlinski, Non plus ultra.

Črni koren: Enoletni orjaški.

Zelena: Alabašter orjaška, Imperator, Redkvica in redkev: Zgodnji čudež, Pariška tržna ledena sveča.

Redkev: Plzenska (Salvator), Črna zimska domača.

Repa: Holandeka zgodnja ploščata, Milanska zgodnja okrogla.

Podzemska koleraba: Hoffmannova maslenorumena.

Vrtni krompir: Bintje, Böhmov rani, Kifeljčar.

Vrtni bob: Hongdoon.

Plodovke

Paradižnik: Danski eksport, Lukul, Prebogati, Resista, Westlandija, Volovsko srce, Mezgovc.

Paprika: Bolgarska sladka.

Kumare: Delikatosa, Kitajske jegulje, Senzacija, Mamut, Ruski grozd.

Jedila: buče: Podolgasta brez vrež, Vegetable, Marrov, Centna buča

Čebulnice

Čebula: Domača svetlordeča, Žitavska rumena, Bela pomladanska, Avstralska sladka.

Česen: Zimski, Pomladanski.

Šalotka: Navadna šalotka, Luk kozjak.

Por: Slon.

Stročnice

Grah: okroglozrnati: Ekspus (prvi sel), Saxa, Zgodnja zelenika. Oglatozrnati: Senator, Ornavd, Telefon.

Fižol vrtni grmičar: a) zeleni breznitni: Saxa, Konzerva, Henrihov orjaški; b) nekoliko žilnat Sto za enega; c) brezžilni voščenci: Mont d'or, Kralj maslenec, Superba.

Fižol vrtni visoki: a) zeleni breznitni: Weddigen, Mojstrovina, Imperator, Clipro; breznitni voščenci: Zlata krona, Kifeljčar.

K U H I N J A

Zeljnat klobasa s krompirjevim nadevom. Srednje debeli zeljnati glavi odstranim posamezne liste in prevrem v slani vodi. Prevrete liste odcedim in polijem z mrzlo vodo, potem jih zravnam po deski in jim porežem štorčke tako, da ostane list še cel. Nadev napravim takole: majhen košček surovega masla pomešam prav dobro z enim jajcem, za duh pridenem ščep popra, malo sesekljanega zelenega petršilja in primerno osolim. Zmesi pridenem kake štiri kuhane in stlačene ali zribane krompirje. Ko je vse dobro premešano, namažem vsak posamezen list za pol prsta na debelo. Liste zvijem kot klobaso in jih vlagam enega poleg drugega tesno v namazano kozico ali ponvico. Površino klobasic polijem z osminko litra mleka in denem za pol ure v pečico, da se jed lepo zarumeni in zapeče. Služi mi kot samostojna jed.

Krompir s kislim zemljem. Skuham vsako jed zase. Ko je krompir kuhan, ga odcedim in dobro zmešam z dvorogljatimi vilicami. Potem zmešam oboje in zabelim z ocvirki ali z zaseko ali z dobro sesekljano in razbeljeno suho slanino.

Praženo zelje ali ohrovt. Zelje ali ohrovt zrežem na debele rezance, jih poparim, osvežim z mrzlo vodo in na pol mehko skuham v slanem kropu. V kozico vlijem par žlic olja, narežem precej čebule in potem na segreto zabelo stresem zelje, dodam ščep popra in strok s soljo strtega česna. Kozico dobro pokrijem in

pražim jed dobro uro. Seveda moram jed parkrat premešati in če je presuha, s par žlicami kropa ali juhe zalijem. Gotovo jed potresem s parmezanom. Zelje podam s praženim krompirjem k mesu ali brez njega. Parmezan vsebuje precej maščobe, zato jed ne potrebuje veliko zabele.

Okisan korenček. Srednje debel korenček ostrgam, operem in zrežem na rezance. Rezance denem na razbeljeno surovo maslo ali mast, v kateri sem zarumenila precej čebule. Korenček dušim nekaj minut. Potem zalijem korenček s kropom ali s krompirjevko v toliko, da ga ta pokrije. Ko se korenček toliko časa kuha, da je mehak, mu primešam žlico moke, razredčeno z vodo in z žlico kisa, ter pustim še dobro prevreti. Korenček podam z opečenim krompirjem na mizo.

Domača lekarna

Ne uživaj jedi, ko si upehan, jezen ali žalosten. Če si v takem stanju, ne deluje želodčna slina, jed te obteži kakor kamen. Velikokrat slišimo: »Jedel je na jezo.« »Pil je na jezo.« Razburjen človek se zateče res rad k pijači: ker je žolč razdražen, mu to škoduje. Nekaj gospodar se je razjezil, ker mu je branila žena, da bi gostil še nadalje svoje povabljenе prijatelje. Šel je s prijatelji v gostilno, je jedel in pil na jezo in dobil hitro jetiko. Eni imajo navado, da grozno kadi-

jo, kadar so razburjeni, drugi se skušajo pomiriti z močno kavo. A vse to škoduje. Počakaj, da se umiriš. Narava sama je dala, da jezen in žalosten človek ne mara hrane. Brez škode pa užije razburjeni kupico močno oslajene vode. Sladkor pomiri žolč.

Vino, ki te ubrani vseh devet in devetdeset mrzlic. Razreži na debelo in vrzi v bariglo, ki drži 25 litrov mošta: 6 dkg srčne moči, 4 dkg blaženega korena, 7 dkg petoprstnika, 3 dkg petonike, 3 dkg vodnega česna, 3 dkg zlatega grniča in 3 dkg pelina. Nalij na to dobrega mošta in odlij mošt, ko je preteklo 7 tednov. Pij jutraj in zvečer po kupici.

Starejšim ljudem se rad vname palec ali kak drug prst. Je treba paziti da ne pritisne prisad. Namočiti bato v gomiščino tinkturo in ovij prste. Pomaga tudi arnika ali limona. Pritisk trdega usuja je za take noge silno škodljiv in mora imeti bolna noga mehko obutev. Kdor pazi za časa, se ogne mučnim bolečinam in smrti. Ne stoj s takimi nogami na mrzlem kamenju in ne hodi po mokrem. Noši bele flanelaste ali volnene nogavice.

PRAVNI NASVETI

Dedni del v pogrešanega, S. I. H. — Brat, ki je odšel v svetovno vojno leta 1914, se ni več vrnil. Nihče se ni zmenil, da bi ga proglasili za mrtvega. Po očetu je imel dobiti nekaj dediščine. Vprašate, kako bi postopali, da bi se ta očetova dediščina razdelila med ostale brate, ker ni pričakovati, da bi se pogrešani kdaj vrnil. — Svetujemo vam, da predlagate pri okrožnem sodišču, da se pogrešanec proglasi za mrtvega. Ko bo sodni postopek končan in bo proglasitev mrtvim končno veljavna, bo zapuščinsko sodišče pogrešanecv dedni delež prisodilo njegovim zakonitim dedičem.

Hranilna knjžica, T. Z., G. Zaenkrat vam denarja ni mogoče dvigniti. Boste morali pač počakati, da se bodo takšna vprašanja po pristojnih oblasteh rešila.

Neplačana stanarina, B. A. Vprašajte pri domačem okrajnem glavarstvu, kako je s plačilom stanarine.

Zavržen priziv, K. V., L. Med vašo sorodnico in sosedovimi je prišlo do prepira in pretepa. Sorodnica je sosedovo tožila, oni pa njo. nakar so bili vsi trije obsojeni. Po obsodbi se je zelasila nova priča, ki je ves dogodek videla in bi lahko povedala, da se je vaši sorodnici zgodila krivica. Sodišče je pa priziv zavrnilo, ne da bi bilo to novo pričó raslišalo. Vprašate, kaj bi bilo storiti, da bi sodišče raslišalo še to novo pričó. — Brez upogleda v kazenski spis je težko kaj sve-

tovtati. Če je imela sorodnica odvečnika, naj se z njim posvetuje zaradi morebitne obnove kazenskega postopka. Drugače pa naj prosi sodnika pri domačem sodišču, da ji pojasni, ali bi kazalo predlagati obnovo postopka. Obnovo sodišče lahko dovoli, če obsojena oseba predloži dokaze (priče), ki so sposobni povzročiti njeno oprostitev ali milejšo obsodbo.

Mačeha, C. V. Mož je izročil posestvo sinu iz prvega zakona, vam pa zapisal potrebno hrano, obleko in stanovanje pri pastorku. Če bi pa šli proč od njega, pa ne dobite nič. Vprašate, ali bi mogli tožiti moža za svoja lefa, ki ste jih pri njem izgubili, ker ne pričakujete, da bi se vam pri pastorku dobro godilo, ker vas že zdaj ni mogel videti. — Mož je dolžan vas primerno preskrbeti. Po našem mnenju je s tem, kar vam je zapisal, že storil svojo dolžnost in ga ne boste mogli še za kaj drugega tožiti. Če bi prevzemnik posestva ne skrbel za vas, kakor je zapisano, boste zoper njega lahko nastopili tudi potom sodišča.

Povišanje prejemkov občinskimi uslužbencem, J. K. Po odredbi Visokega komisarja se smejo zvišati tudi prejemki občinskih uslužbencev po predpisih, s katerimi so bili povišani prejemki državnim uslužbencem. Za tako povišanje je potreben sklep občinskega odbora. Vendar povišanje plač občinskih uslužbencev ne sme biti večje, kakor velja to za državne uslužbence.

Osebné izkaznice in potne dovolilnice, E. Z. Iz vašega vprašanja vidimo, da ob gori navedeni listini zamenjavate. Osebné izkaznico bo moral imeti od 10. marca t. l. dalje vsak moški od 15.—30. leta starosti. Te izkaznice izdajajo občine bivališča prosila. Potna dovolilnica je pa predpisana za prihod ali odhod z ozemlja ali na ozemlje občine Ljubljana in to za vse osebe, starejše od 14 let. Potna dovolilnica se izda na pismeno in obrazloženo prošnjo, ki se mora vložiti, izvemši dokazane nujnosti, vsaj 5 dni prej, in sicer a) za občino Ljubljana na rajonskih policijskih stražnicah; b) za ostale kraje v pokrajini pri uradih javne varnosti ali pri najbližjem postajnem polju inštitutu Kr. karabinjerjev. Potno dovolilnico bo treba imeti od 1. marca t. l. dalje.

Dedovanje nezakonskih otrok, E. T. Nezakonski otroci imajo zakonito dedno pravico, kakor zakonski, le napram svoji materi in maternim sorodnikom. Nimajo pa zakonite dedne pravice napram nezakonskemu očetu in napram njegovim sorodnikom. Pač pa imajo nezakonski otroci pravico do vzdrževanja napram očetu in to tudi po njegovi smrti, seveda, če je zapustil kaj imovine in dokler se ne morejo sami vzdrževati.